

Tutkimustieto auttaa hoitotyön harjoittelun kehittämisessä

Suua Pirkko

30.11.2017 ::

Opettajan rooli harjoittelun ohjaajana on muutoksessa. Mihin opettajaa tarvitaan harjoittelussa? Olisiko ohjaus parempi tehdä "face to face" vai digiohjauksena? Mihin opiskelija tarvitsee ohjausta, mikä on haasteellista harjoittelussa? Tässä artikkelissa tarkastellaan edellä mainittuja kysymyksiä tutkimustiedon valossa. Tietoa tarvitaan opetussuunnitelmatyössä ja harjoittelun kehittämisessä.

Opettaja harjoittelun ohjaajana – verkon kautta vai kasvokkain?

Perinteinen harjoittelun ohjaustapa Suomessa on ollut se, että opettaja tapaa opiskelijoita harjoittelupaikassa. Opettajan harjoittelun ohjauksen resurssi on viime vuosikymmenen aikana huomattavasti vähentynyt ja hän tapaa opiskelijoita harvemmin kasvokkain. Rooli on muuttunut suorasta harjoittelun pedagogisesta ohjaajasta enemmänkin välilliseksi koordinoivaksi henkilöksi oppilaitoksen ja työelämätahon välillä ^[1] ^[2]. Opettajan merkitys ja aktiivinen läsnäolo opiskelijan ammatillisen kehittymisen ohjaajana tulee esille useissa tutkimuksissa. Harjoittelussa ohjauksen tavoite on tukea opiskelijan ammatillisen osaamisen kehittymistä. Se on mahdollista, jos ohjaussuhde opiskelijan ja ohjaajan välillä on aktiivinen ^[3]. Opettajan aktiivinen ohjaus on nykyisin mahdollista monin tavoin myös digitaalisesti verkossa. Kuitenkin erityisesti opintojen alkuvaiheessa opiskelijat pitävät tärkeänä suoraa kontaktia opettajaan ^[1]. Helmisen ^[4] väitöskirjatutkimuksen mukaan sairaanhoitajaopiskelijat pitävät edelleen tärkeänä hoitotyön opettajan läsnäoloa harjoittelun alkuvaiheessa ja harjoitteluaikana, mutta tärkeimpänä pidetään opettajan osallistumista harjoittelun loppuarviointitilanteeseen. Myös harjoittelun ohjaajat toivovat opettajan tukea ja läsnäoloa opiskelijaohjauksessa. Ohjaajien mielestä yhteistyössä opettajan kanssa on kehitettävää etenkin opettajan opiskelijaohjauksikäytäntöjen ja toimintatapojen tuntemisen suhteen ^[5].

Reflektiota pidetään keskeisenä ammatillisen osaamisen edistämisen työvälineenä ja sen käyttöä tulee kehittää ohjaus- ja oppimistapahtumissa. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittyminen ei ole ainoastaan yksilön sisäinen reflektiivinen prosessi, vaan se edellyttää asiantuntijuuden kehittymistä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Reflektion ylläpitämisen ja edistämisen keinot voidaan nähdä aitona mahdollisuutena ammattikorkeakoulupedagogiikan kehittämisessä [6]. Reflektion merkitys korostuu harjoittelussa, jossa opiskelijalla tulee olla siihen mahdollisuus. Tutkimuksessa hoitotyön opiskelijoiden merkityksellisistä kokemuksista opiskelijat tarvitsivat harjoittelussa reflektiotilanteita. Niissä opiskelija voi jakaa omia ajatuksiaan, tunteitaan ja tietoaan ja siten ymmärtää ja selkiyttää harjoittelukokemuksiaan [7]. Reflektion mahdollistaminen näyttää olevan välttämätön ehto opiskelijan oppimiselle. Opiskelijat pitävät sitä tärkeänä ja huomaavat, mikäli harjoittelusta puuttuu mahdollisuus reflektointiin [8].

Digitaalisen oppimisympäristön menetelmiä harjoittelun ohjauksessa kehitetään aktiivisesti. Virtuaalinen oppimisympäristö voi toimia kommunikaatio- ja ohjausympäristönä opiskelijan, ohjaajan ja opettajan välillä, joskin asiasta on vielä vähemmän tutkimustietoa harjoittelun ohjausmenetelmänä [2]. Reflektion edistäminen on keskeinen tavoite myös virtuaalisessa ohjausympäristössä. Tutkimuksesta ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoiden netissä tapahtuvasta keskustelusta harjoittelujakson aikana voi saada vinkkiä verkko-ohjauksen strukturointiin, toteutustapoihin ja esimerkiksi opettajan rooliin harjoittelun verkko-ohjauksessa. Harjoittelussa olevat opiskelijat olivat samassa tilanteessa ja heillä oli tarve jakaa kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Keskusteluissa korostui toisilta opiskelijoita saadun vertaistuen merkitys. Opiskelijaryhmän koon suositellaan olevan riittävän pieni, noin 12 opiskelijaa ja opettaja. Keskustelu verkossa haastoi opiskelijaa ammatilliseen keskusteluun ja auttoi häntä tiedon rakentumisessa ja teorian tiedon yhdistämisestä käytäntöön. Lisäksi opiskelijan metakognitiiviset taidot kehittyivät. [9]

Haasteelliset oppimisen kohteet harjoittelussa

Harjoittelututkimuksissa on raportoitu opiskelijoiden vaativiksi kokemia potilassuhteita ja tilanteita. Niihin on tarpeellista kiinnittää huomiota sekä opetus suunnitelmatyössä että harjoittelun ohjaamisessa. Hoitotyön opiskelijoiden merkitykselliset ja haasteelliset kokemukset kohdistuvat erityisesti vuorovaikutusosaamiseen ja eettiseen osaamiseen. Kuolemasta puhuminen ja kuolevan potilaan kohtaaminen ovat opiskelijoille merkityksellisiä, mutta tilanteet koetaan vaikeina ja opiskelijat tarvitsevat kokemusten jakamiseen reflektiotilanteita. Vaativia kohtaamisia ovat myös esimerkiksi potilaan kärsimyksen kohtaaminen ja masentuneen ihmisen kohtaaminen. Myös yhteistyö omaisten kanssa koetaan tärkeänä, mutta vaativana. Lisäksi potilaan haasteellinen käyttäytyminen ja uhkaavuus voi aiheuttaa pelkoa ja epävarmuutta opiskelijassa. [7] Opiskelijat tarvitsevat ohjausta ja lisätukea haasteellisten ja emotionaalisesti vaativien tilanteiden kohtaamiseen erityisesti opintojen alkuvaiheen harjoitteluissa ja näihin harjoitteluihin on tarpeellista priorisoida ohjausta.

Kajander-Ukurin [10] väitöskirjatutkimuksessa todettiin valmistuvien sairaanhoitajaopiskelijoiden osaamisesta, että opiskelijat arvioivat oman osaamisensa paremmaksi useilla osaamisen alueilla kuin harjoittelun ohjaajat. Molemmat tahot arvioivat, että opiskelijan osaamisen taso on korkeinta potilaan auttamismenetelmien ja kliinisten taitojen alueilla ja alhaisinta vuorovaikutuksellisten "terapeuttisten interventioiden alueella". Opiskelijan osaamisen ja itsearviointitaitojen kehittämiseksi esitetään opettajan ja harjoittelukentän tiiviimpää yhteistyötä esimerkiksi siten, että opettajalla on mahdollisuus perehtyä työyhteisön toimintaan ja sen osaamisvaatimuksiin. Konkreettisenä ehdotuksena on esimerkiksi se, että valmistumisvaiheen viimeinen harjoittelujakso ei olisi kovin lyhyt. Pitempi harjoittelu opintojen loppuvaiheessa mahdollistaa opiskelijalle syvällisemmän ymmärryksen sairaanhoitajan roolista ja osaamisvaatimuksista. [10] Myös lääkehoidon osaamisen parantamiseksi esitetään entistä tiiviimpää yhteistyötä opettajien ja harjoittelun ohjaajien välillä tavoitteena erityisesti teorian tiedon integroiminen käytännön toimintaan [11].

Opiskelijoiden valmistautumista ja motivoitumista harjoitteluun on kehitetty parantamalla perehdytystä jo ennen harjoittelua systemaattisilla harjoittelun infotilaisuuksilla ja kontakteilla tulevaan harjoitteluyksikköön. Kehitettävää on edelleen siinä, että opiskelija tiedostaa ja selkiyttää itselleen oman vastuun ja velvollisuudet tulevassa harjoittelussa [12].

Harjoittelun arvioinnista on tutkimustietoa ohjaajien ja opiskelijoiden näkökulmista ja siinä on edelleen parannettavaa. Harjoittelun arvioinnin yhtenäistäminen ja kehittäminen on haaste [4] [2]. Yhtenäistäminen tarkoittaa esimerkiksi yhdenmukaisia normeja arviointiin, jotta voidaan taata vaadittu osaaminen valmistumisvaiheessa. Esimerkiksi harjoittelun arvioinnin lomakkeiden vaikeasti ymmärrettävä kieli on koettu ongelmana [4]. On myös esitetty, että yhtenevät kansallisen tason arviointityökalut ja standardit toisivat yhdenmukaisuutta arviointiin. Kehittämisen tarvetta on todettu myös kouluttajan ja työelämän yhteistyön organisaatioiden tasolla. Harjoittelun ohjaajakoulutuksen järjestäminen yhteistyössä mainittakoon siitä yhtenä esimerkkinä [12].

Palvelujärjestelmän muutoksen avainsana on asiakaslähtöisyys. Mitä asiakas- tai potilaslähtöisyys tarkoittaa koulutuksessa? Se on opetussuunnitelman johtavana ajatuksena, mutta miten se ilmenee opetuksen käytännöissä ja esimerkiksi harjoittelussa tämä vaatii vielä keskustelua ja konkretisointia. Harjoittelututkimus on muuttunut 1980–90 lukujen oppimisilmapiiritutkimuksista ja ohjaajien pedagogisia valmiuksia selvittävästä tutkimuksesta siten, että nykyisin ollaan kiinnostuneita opiskelijan ja potilaan välisestä suhteesta [2]. Terveysalan koulutuksen julkaisuissa on raportoitu useista mielenkiintoisista oppimisen malleista harjoittelussa. Malleissa on otettu opiskelijan oma kokemusmaailma ja potilaan kohtaaminen oppimisen lähtökohdaksi. Potilaan kokemuksen ymmärtämistä hoitamisen oppimisessa on tuettu muun muassa erilaisilla tarinallisilla ja dialogioppimisen menetelmillä. Potilaan osuutta opiskelijan oppimisen arvioijana ja palautteen antajana tulee edelleen kehittää [13] [14] [15].

Lähteet

1. ^ ab Saarikoski, M., Kaila, P. & Leino-Kilpi, H. 2009. Kliininen oppimisympäristö ja ohjaus hoitajaopiskelijoiden kokemana – muutokset 10-vuotiskaudella. *Hoitotiede* 21 (3), 163–173.
2. ^ abcc Salminen, L., Stolt, M., Saarikoski, M., Suikkala, A., Vaartio, H. & Leino-Kilpi, H. 2010. Future challenges for nursing education – A European perspective. *Nurse Education Today* 30 (3), 233–238.
3. ^ Vuorinen, R., Meretoja, R. & Eriksson, E. 2005. Hoitotyön ohjatun harjoittelun sisältö, edellytykset ja vaikutukset. Systemoitu kirjallisuuskatsaus. *Hoitotiede* 17 (5), 270–281.
4. ^ abc Helminen, K. 2017. Nursing students' final assessment in clinical practice. Perceptions of teachers, students and mentors. Väitöskirja. Dissertations in Health Sciences 403. Itä-Suomen yliopisto.
5. ^ Kälkäjä, M., Ruotsalainen, H., Sivonen, P., Tuomikoski, A-M., Vehkaperä, A. & Kääriäinen, M. 2016. Opiskelijaohjauskäytännöt, -resurssit ja ohjaajat terveysalalla: opiskelijaohjaajien näkökulma. *Hoitotiede* 28 (3), 229–242.
6. ^ Kaisvuo, T. 2015. Ammattikorkeakouluopiskelijan osaamisen konstruointi reflektion avulla kohti varhaiskasvatuksen asiantuntijuutta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
7. ^ ab Romppanen, M. 2011. Hoitotyön opiskelijoiden merkitykselliset hoitamisen kokemukset ja niistä oppiminen kliinisessä oppimisympäristössä. Väitöskirja. Dissertations in Health Sciences 78. Itä-Suomen yliopisto.
8. ^ Jonsen, E., Melender, H-L. & Hilli, Y. 2013. Finnish and Swedish nursing students' experiences of their first clinical practice placement – A qualitative study. *Nurse Education Today* 33, 297–302.
9. ^ Mettiäinen, S. & Vähämaa, K. 2013. Does reflective web-based discussion strengthen nursing students' learning experiences during clinical training? *Nurse Education in Practice* 13, 344–349.
10. ^ ab Kajander-Ukuri, S. 2015. Nurse competence of graduating nursing students. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja D 1158. Turun yliopisto. Hakupäivä 5.10.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6003-3>
11. ^ Sulosaari, V. 2016. Medication competence of nursing students in Finland. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja D 1232. Turun yliopisto.
12. ^ ab Jokelainen, M. 2013. The Elements of Effective Student Nurse Mentorship in Placement Learning Environment. Systematic Review and Finnish and British Mentors' Conceptions. Väitöskirja. Dissertations in Health Sciences 184. Itä-Suomen yliopisto.
13. ^ Ekebergh, M. 2011. A learning model for nursing students during clinical studies. *Nurse Education in practice* 11, 384–389.
14. ^ Haugan, G., Sørensen, A-H. & Hanssen, I. 2012. The importance of dialogue in student nurses' clinical education. *Nurse Education Today* 32 (4), 438–442.
15. ^ Kidman, J. 2013. Listening to stories. Valuing the knowledge from the patient experience. *Nurse Education in Practice* 13, 192–196

Metatiedot

Nimeke: Tutkimustieto auttaa hoitotyön harjoittelun kehittämisessä. Teoksessa K. Koivisto, A. Henner & L. Kiviniemi (toim.) Hoitotyön koulutus ja tutkimus- ja kehittämistoiminta – ajankohtaisia ja tulevaisuutta ennakoivia haasteita

Tekijä: Suua Pirkko

Aihe, asiasanat: hoitoala, kliininen harjoittelu, korkea-asteen koulutus, koulutusohjaus, työharjoittelu

Tiivistelmä: Meneillään oleva Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus (sote-uudistus) vaikuttaa myös koulutukseen. Opetuksen kehittämistyössä ennakoidaan ja seurataan muutoksia ja tehdään tiivistä yhteistyötä työelämätaahan kanssa. Keskeinen kehittämisen kohde ja yhteinen asia on opiskelijan ammattitaitoa edistävä harjoittelu.

Harjoittelua on aktiivisesti kehitetty ja myös tutkittu Suomessa ja kansainvälisesti. Harjoittelupaikat ovat kehittyneet opiskelijan oppimisympäristöinä ja ohjauksen laatu sekä arvostus ovat selvästi parantuneet. Harjoittelun kehittämistyön suuntaviivoiksi ja perusteluiksi on tarpeellista tarkastella harjoittelua myös tutkimustiedon näkökulmasta: millaisia asioita kehittämisessä tulisi ottaa huomioon?

Tässä artikkelissa luodaan katsaus harjoittelun kehittämistarpeisiin ja kehittämisehdotuksiin harjoittelua koskevan tutkimustiedon pohjalta. Tutkimukset ovat pääasiassa sairaanhoitajaopiskelijoiden harjoittelua koskevia suomalaisia tutkimuksia 2010-luvulta. Keskeisinä teemoina tulevat esille opettajan rooli ja tehtävä harjoittelun ohjauksessa tänä päivänä, reflektiivisten ohjausmenetelmien kehittäminen ja opiskelijan osaamisen sisällöllinen kehittäminen harjoittelussa.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2017-11-30

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2017101850150>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Näin viittaat tähän julkaisuun

Suua, P. 2017. Tutkimustieto auttaa hoitotyön harjoittelun kehittämisessä. Teoksessa K. Koivisto, A. Henner & L. Kiviniemi (toim.) Hoitotyön koulutus ja tutkimus- ja kehittämistoiminta – ajankohtaisia ja tulevaisuutta ennakoivia haasteita. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 43. Hakupäivä xx.xx.20xx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2017101850150>.